

Ministerie van Justitie
Directie Wetgeving, Sector Privaatrecht
T.a.v. de weledelgestrengte vrouwe
mr E.D.G. Kiersch
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Amsterdam, 29 september 2010

Onderwerp: Reactie voorontwerp Auteurscontractenrecht

Geachte mevrouw Kiersch,

Middels dit schrijven wil de Literaire Uitgevers Groep, waarin de literaire uitgevers van de Groep Algemene Uitgevers zitting hebben, hun bezwaren kenbaar maken inzake het voorontwerp Auteurscontractenrecht.

Een uitgever, en zeker een literaire uitgever, heeft twee zielen in zijn borst: die van de liefhebber van het geschreven woord en die van de koopman. Zonder de eerste zal hem of haar de passie en kennis ontbreken om een goede uitgever te zijn, zonder de tweede zal hem of haar de mogelijkheid ontbreken om die passie daadwerkelijk in de publicatie van boeken om te zetten. Het voorontwerp auteursrecht zoals dat nu ter tafel ligt zal de belangen van de auteurs evenals de passie én de koopmansgeest van de uitgevers schaden.

T +31 20 530 73 40
F +31 20 627 64 70
Leidsegracht 105A
1017 ND Amsterdam
postbus 289
1000 AG Amsterdam
IBAN NL 28RAB00192329502

In dit schrijven wil ik mij veelal beperken tot de literaire auteurs en uitgevers, in de wetenschap dat het bepalen van een exacte en heldere grens tussen 'literatuur' en werk dat daar niet toe behoort de facto niet mogelijk is. Voor de goede orde wil ik er wel op wijzen dat onder literatuur zowel fictie, non-fictie als poëzie wordt verstaan.

Iedere auteur is ooit begonnen als een, in ieder geval in literair opzicht, onbekende debutant. Voor iedere auteur geldt dat er ooit een moment is geweest waarin de uitgever en de debutant besloten met elkaar samen te werken. Die samenwerking resulteert in wat genoemd kan worden 'de literatuur'.

Deze samenwerking wordt al enkele decennia veelal bestendigd door middel van het zogenaamde 'Modelcontract'. In dit modelcontract zijn reeds een groot aantal zaken geregeld waaraan de wetgever thans een wettelijke grondslag wil geven. Maar belangrijk is ook deze gedachte zoals in de toelichting bij deze overeenkomst verwoord:

“De betrekking tussen een auteur en een uitgever is niet alleen een zakelijke verhouding, doch tevens een vertrouwensrelatie... Partijen dienen de aan deze betrekking onafscheidelijk verbonden problematiek bovendien met begrip voor de drijfveren en oogmerken van de partner te benaderen, zulks op een wijze, het geestesproduct van de auteur waardig.”

Nederland kent een rijk aanbod aan literatuur in de breedste zin van het woord, van poëzie tot thrillers, van essays tot kinderboeken, van literaire romans tot sciencefiction. Dat brede aanbod komt vrijwel zonder enig overheidsgeld, in ieder geval waar het de uitgevers betreft, tot stand. Wie een boekhandel, virtueel of 'echt', binnenstapt ziet de passie én de koopmansgeest in de vorm van een rijk, divers aanbod.

Dit aanbod kan alleen in stand worden gehouden als met de inspanningen van beide partijen, auteur (en daaronder versta ik in dit geval ook de literaire vertalers) en uitgever, rekening wordt gehouden, ook qua beloning en continuïteit.

Uitgeven is een optelsom van inspanningen die begint bij de auteur en via de redactionele begeleiding, de productie, de verkoop, de marketing etc. etc. leidt tot 'een boek' (in welke vorm dan ook) van 'een auteur'. Deze inspanningen worden gepleegd voor zowel de dichtbundel waarvan slechts enkele tientallen exemplaren in de handel verkocht worden als

voor de bestseller die met tienduizenden, ja zelfs honderdduizenden over de toonbank gaat. Voor iedere uitgever geldt dat hij of zij een balans moet vinden tussen deze inspanningen en de (financiële) resultaten. Voor ieder boek geldt dat de meeste inspanningen (ver) voor verschijnen worden uitgevoerd, veelal voor rekening van de uitgever. Voor iedere uitgever is het derhalve van het grootste belang dat hij dan ook in staat wordt gesteld de vruchten te plukken van deze inspanning. Dat daarbij de auteur nimmer uit het oog wordt verloren spreekt vanzelf.

De relatie tussen een uitgever en een auteur heeft in de regel een langdurig karakter. De auteur vertrouwt zijn geesteswerk toe aan een uitgeverij, hij of zij vertrouwt op de kennis en kunde van die uitgever. Het langdurige karakter komt voort uit de bijzondere band tussen auteur en uitgever, maar mede uit het feit dat vele auteurs slechts zelden of onregelmatig nieuw werk laten verschijnen. Het schrijven van een roman of een gedicht laat zich moeilijk dwingen. Soms zitten er vele jaren tussen twee werken, jaren waarin een uitgever zijn auteur moreel en vaak ook financieel blijft steunen.

Ook zijn er talloze auteurs die pas na zeer lange tijd het verkoopsucces kregen dat ze zo verdienden. Van Jan Siebelink waren reeds vele boeken met wisselend succes verschenen totdat na een schrijverscarrière van enkele decennia zijn roman *Knielen op een bed violen* een doorslaand succes werd. Van Hans Münsterman verschenen zeven romans die nauwelijks werden opgemerkt totdat hij in 2006 met zijn achtste boek, *De bekoring*, de AKO literatuurprijs won.

John Grisham en Dan Brown hebben niet alleen gemeen dat ze internationale bestsellerauteurs zijn, maar ook dat ze pas met hun tweede (Grisham) en zelfs vierde (Brown) boek doorbraken.

Uitgevers zijn bereid een dergelijke langdurige relatie te koesteren op basis van hun passie, maar ook vanuit de koopmansgedachte dat, wanneer een auteur succesvol is, zij daarmee een gereede kans hebben om hun jarenlange investeringen (deels) terug te verdienen.

Natuurlijk kan er een moment komen dat een auteur besluit om zijn of haar schrijverscarrière elders voort te zetten. Dat staat hem vrij voor ieder nieuw boek. In dat geval kan een auteur ervoor kiezen zijn oude werk door zijn oude uitgeverij verder te laten exploiteren, maar ook kan hij er de voorkeur aan geven zijn oude werk ‘mee te nemen’ naar zijn nieuwe uitgeverij. Ook dat staat de auteur in zeker opzicht ‘vrij’, zo is in diverse jurisprudentie terug te lezen,

maar wel met inachtneming van een aan de oude uitgeverij te betalen schadevergoeding op basis van gedane investeringen, eventuele voorraden en toekomstige gedeelde winsten. Het zijn deze zekerheden die het de uitgeverij mogelijk maken om te investeren in nieuw talent en in 'kwetsbare genres' zoals bijvoorbeeld poëzie, literaire tijdschriften etc.. Er zijn voldoende voorbeelden uit andere landen bekend, zoals ook elders aangegeven, waaruit blijkt dat het opheffen van de zekerheid van een langdurige overeenkomst leidt tot verschraling van het aanbod.

Een uitgever geeft niet één boek of één auteur uit, hij of zij beheert een fonds, een keur aan boeken waarvan sommige succesvoller en/of bekender zijn dan vele anderen. Dat heeft niet alleen te maken met het feit dat (ook) uitgevers geen grote voorspellende gaven hebben ten aanzien van het succes van een boek, maar ook omdat veel (literaire) uitgevers altijd bereid zijn geweest om ook de eerder genoemde 'kwetsbare' genres te publiceren. Wellicht dat in dezen de passie harder spreekt dan de koopmansgeest, maar niet alleen zijn ze onmisbaar voor het literaire landschap, een landschap dat zoals gezegd zonder substantieel overheidsgeld tot stand komt, ze bepalen ook het 'gezicht' van de uitgeverij, een gezicht dat ook door succesvolle auteurs zo belangrijk wordt gevonden.

Dit systeem kan louter in stand worden gehouden dankzij de interne subsidie. Dat is bepaald geen loze kreet. Interne subsidiëring is geen excuus om falen te verdoezelen, om excessieve uitgaven of zelfverrijking mogelijk te maken of innovatie tegen te houden. Interne subsidiëring is deels een systeem om vernieuwing en innovatie mogelijk te maken, deels een systeem dat het mogelijk maakt onze maatschappelijke en culturele taken uit te voeren.

Uit het voorstel om een tussentijdse opzegging na vijf jaar, en iedere vijf jaar, mogelijk te maken spreekt de gedachte dat uitgeverijen aangespoord moeten worden om de exploitatie daadkrachtig ter hand te nemen en meer open te staan voor nieuwe mogelijkheden. In die gedachte herkennen wij ons niet. Uitgevers zijn bepaald niet blind voor de kansen, én de bedreigingen, die de huidige tijd biedt. Ook vanuit een historisch perspectief lijkt me deze gedachte niet houdbaar. Een goed voorbeeld is het Centraal Boekhuis, een initiatief van uitgevers en boekhandelaars dat zorgt voor een optimale en tamelijk kostendrukkende verspreiding van ieder boek in Nederland en meer recentelijk ook Vlaanderen. Naar het CB wordt in het buitenland met bewondering en kift gekeken.

Ook zijn (literaire) uitgevers altijd bezig om hun boeken, de geesteskinders van de auteurs, zo goed en zo breed mogelijk te vermarkten. Van pockets in de supermarkt tot aan een ruim

aanbod aan e-boeken toe. Dat dit aanbod nog wat schraal afsteekt bij het aanbod van 'gewone' boeken komt niet alleen door de tijd en de kosten die uitgevers moeten maken om deze titels digitaal beschikbaar te stellen, maar zeker ook door de aarzelingen van veel auteurs ten aanzien van digitale exploitatie van hun werk. Dit laatste is niet het minst ingegeven door de angst voor piraterij en illegale kopieën van hun werken.

Op grond van bovenstaande argumenten roepen wij u op het voorstel om een tussentijdse opzegging na 5 jaar (**artikel 25b Aw**) te heroverwegen. Het is onze stellige overtuiging dat deze bepaling niet resulteert in betere prestaties van uitgevers, voor het overgrote deel van de auteurs en vertalers nadelig zal uitpakken en een onnodige verschraling van (ook) het literaire aanbod tot gevolg zal hebben.

De langdurige relatie die een uitgever met zijn/haar auteurs en vertalers onderhoudt impliceert ook dat hij of zij belang hecht aan een billijke vergoeding, immers geen grotere drijfveer voor een auteur of vertaler om een uitgeverij de rug toe te keren dan het gevoel financieel onrechtvaardig behandeld te zijn. Daarvoor wordt in vrijwel alle contracten, dus niet alleen het modelcontract, gebruik gemaakt van oplopende royalties. Tijdens de laatste grote herziening van het modelcontract in 2004 is de hoogste royaltyschaal nog verhoogd naar 17,5%. Ook literaire vertalers profiteren door middel van royalties van eventuele bestsellers. Maar voor hen geldt immer dat zij, geheel onafhankelijk van de verkochte oplage van het door hen vertaalde werk, een bedrag per woord krijgen uitgekeerd, een bedrag dat ieder jaar door de Literaire Uitgevers Groep enerzijds en de Vereniging van Letterkundigen anderzijds wordt getoetst aan normen van billijkheid en redelijkheid.

Toch zijn er ook voorbeelden waarin het belang van een auteur minder ligt in een (financiële) vergoeding voor zijn werk, dan bijvoorbeeld in publicatie op een laagdrempelig niveau, qua prijs of zelfs 'gratis' via het internet. De behoefte tot 'openbaar maken' kan de behoefte tot vergoeding verre overstijgen.

Wij ondersteunen de gedachte dat een maker recht heeft op een billijke vergoeding dan ook van harte, maar zijn wel van mening dat de wijze waarop dit nu in uw voorstel (**artikel 25c Aw**) onvoldoende recht doet aan de veelheid van mogelijkheden die als een billijke vergoeding kunnen gelden. Bovendien biedt het Burgerlijk Wetboek naar onze mening voldoende mogelijkheden aan makers om in geval van een conflict alsnog een billijke vergoeding te verkrijgen.

In dit kader hebben literaire uitgevers in het algemeen geen enkele moeite met het disproportionaliteitsbeginsel (**artikel 25d Aw**), maar deze bepaling kan de rechtszekerheid die uitgever en auteur hebben bij het aangaan van een overeenkomst schaden in geval van een uitzonderlijke overeenkomst waarin bijvoorbeeld de uitgever het financiële hoge risico geheel voor zijn rekening neemt en een auteur genoeg neemt met een vastgesteld (lumpsum) of een lager dan gebruikelijk honorarium. De beperking van de contractsvrijheid die dit voorstel tot gevolg heeft beperkt de mogelijkheden voor een auteur om zijn werk te gelde te maken en zal derhalve ook onherroepelijk leiden tot verschraling van het literaire landschap.

Ten aanzien van het werk van een literaire auteur en literaire vertaler geldt dat er in de regel veelal geen sprake is van overdracht. Maar daarmee is niet gezegd dat er in het geval van een boek (in welke vorm dan ook) geen sprake is van overdracht van enig auteursrecht. We kunnen ons de Engelse Penguin pockets nauwelijks voorstellen zonder de bekende oranje rug en het logo onderaan. Ook in Nederland zijn er literaire series (Rainbow pockets, de Privédomeinserie van Arbeiderspers) waarvoor de ontwerper zijn auteursrecht heeft overgedragen. Dat geldt ook voor bijvoorbeeld logo's. Het 'bijtje' van de Bezige Bij, de gestileerde 'M' van JM Meulenhoff, we kunnen ons nauwelijks voorstellen dat boeken van die uitgeverij niet voorzien zijn hiervan. Toch zou dat het gevolg kunnen zijn van uw voorstel om het recht op overdracht af te schaffen (**artikel 2 Aw**). Publicatie van bijzonder zetwerk in een dichtbundel, vaak het resultaat van nauwe samenwerking tussen ontwerper, auteur en uitgever, zou door de ontwerper eenzijdig kunnen worden gestaakt. Ook komt het regelmatig voor dat een uitgever op eigen kosten illustraties laat maken voor een werk. Wanneer hij of zij geen zekerheid kan krijgen dat hij deze illustraties in de totale, langdurige exploitatie kan blijven gebruiken zal hij of zij eerder geneigd zijn geen illustraties te gebruiken.

Het non-usus beginsel zoals u in **artikel 25c Aw** voorstelt is voor literaire uitgevers geen nieuw gegeven, het modelcontract voorziet hier reeds in.

Toch lijken de omstandigheden om deze bepaling te gebruiken, zoals in het huidige voorstel bepaald, tamelijk arbitrair, zeker in het licht van deze snel veranderende wereld. Is een uitgever die terughoudend is in de publicatie van digitale versies van werken van een auteur, bijvoorbeeld e-boeken, op basis van onvoldoende vertrouwen in de mogelijkheid deze werken te beschermen tegen ongeoorloofd kopiëren, met alle financiële gevolgen voor uitgever én auteur van dien, een contractpartij die het werk 'niet langer in voldoende mate of binnen een redelijke termijn exploiteert'?

Het voorstel tot het instellen van een geschillencommissie (**artikel 25g**) kunnen wij begrijpen vanuit de gedachte dat daarmee auteur én uitgever eventuele conflicten tamelijk laagdrempelig kunnen laten oplossen. In de praktijk is de laatste jaren steeds weer gebleken dat conflicten tussen uitgevers en auteurs, en daarmee soms ook tussen uitgevers onderling, in redelijkheid worden opgelost. De reden hiervoor is dat een uitgever zeer wel beseft dat het met een ‘boze’ auteur lastig is samen te werken en dat een auteur omgekeerd er zeer wel van bewust is dat medewerking van of samenwerking met een uitgever op termijn meer oplevert dan ruzie. We vragen ons dan ook af wat de toegevoegde waarde is van een geschillencommissie.

(Literaire) uitgevers zijn zich ten diepste bewust van het belang van de auteur en de literaire vertaler. Omgekeerd zijn auteurs en vertalers er zich zeer wel van bewust dat zij de inspanningen van een uitgeverij nodig hebben om hun geestesproducten te verrijken en te vermarkten. Het zakelijke verkeer tussen deze twee ‘partijen’ wordt altijd bepaald door deze gedachten en in de vermeende ongelijkheid zoals in uw voorstel te lezen valt, kunnen wij ons niet herkennen. Natuurlijk heeft de succesvolle auteur die zo bepalend is voor een uitgeverij, zowel qua ‘uitstraling’ als qua omzet, een sterkere onderhandelingspositie. In de praktijk weten deze auteurs en vertalers hun positie goed uit te onderhandelen. Maar ook de minder succesvolle of prominente auteur heeft voldoende waarborgen tegen kennelijk onredelijke afspraken, waarborgen die evenzeer liggen in het modelcontract als in het feit dat een uitgeverij, vanuit passie en koopmansgeest, veel waarde hecht aan een goede en langdurige relatie. Voor iedere (literaire) uitgeverij geldt dat zij voor haar voortbestaan een (vaak wankel) balans moet vinden tussen haar literaire belangen enerzijds en haar commerciële belangen anderzijds, die balans dreigt met dit voorstel ernstig verstoord te worden.

Het voorstel tot aanpassing van de Auteurswet komt ongetwijfeld voort uit goede bedoelingen en oprechte zorg voor de ‘makers’ in de breedste zin van het woord. Wij vrezen echter dat het voorstel zoals dit nu ter tafel ligt juist de overgrote meerderheid van de ‘makers’, schrijvers en vertalers, niet ten goede maar ten slechte komt. Dat hun werken niet meer zullen worden uitgegeven en dat als gevolg hiervan het literaire landschap zal verschrallen, zowel in de diversiteit als in de grootte van het aanbod.

Wij roepen u dan ook op dit voorontwerp Auteurscontractenrecht nogmaals kritisch tegen het licht van deze, en vele andere, argumenten te houden en wij wensen u in dezen wijsheid en begrip.

Hoogachtend,

Namens de Literaire Uitgevers Groep,

Martijn David

Uitgever Mouria, Voorzitter LUG